

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Den rådgivende komité for rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter

Ekspertkomiteen for den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk

DIVMINLAN/DOC(2023)01

2. mai 2023

Felles rapport fra oppfølgingsdialogmøtet i Norge

om Den rådgivende komités femte uttalelse, Ekspertkomiteens åttende evalueringsrapport og Ministerkomiteens resolusjon CM/ResCMN(2022)5 og anbefaling CM/RecChL(2022)3.

Dokument utarbeidet av sekretariatet

Innledning

Den [femte uttalelsen](#) om Norges gjennomføring av rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter (rammekonvensjonen) ble vedtatt av Den rådgivende komité 2. februar 2022 og publisert 19. mai 2022. [Resolusjon CM/ResCMN\(2022\)5 om Norges gjennomføring av rammekonvensjonen](#) ble vedtatt av Europarådets ministerkomité 6. juli 2022.

Den [åttende evalueringsrapporten](#) om Norges gjennomføring av den europeiske pakt om regions- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten) ble vedtatt av Ekspertkomiteen 17. november 2021. Ministerkomiteens anbefaling [CM/RecChL\(2022\)3](#) ble vedtatt 30. mars 2022.

Formål

Et oppfølgingsmøte ble arrangert av norske myndigheter i Oslo, i Ingeniørenes Hus, 24. november 2022. Dette oppfølgingsmøtet ga representanter for myndighetene og nasjonale minoriteter, inkludert deltakere i Kontaktforum (som hadde funnet sted dagen før), anledning til å diskutere nåværende og fremtidig gjennomføring av anbefalingene i Ministerkomiteens resolusjon og anbefaling, samt komiteenes respektive uttalelser og rapporter.

Deltakere, program og åpnings sesjon

Det var rundt 40 deltakere på arrangementet, inkludert rundt 20 representanter for tre nasjonale minoriteter: kvenene/norskfinnene, romanifolket/taterne og skogfinnene. Den romske minoriteten, den jødiske minoriteten og samene – hvis språk er beskyttet av minoritetsspråkpakten, og som etter eget valg var omfattet av rapporteringen under rammekonvensjonen for første gang i 2020 – var også invitert til å delta med sine representanter, men valgte dessverre å ikke delta.

Nancy Porsanger Anti, statssekretær i Kommunal- og distriktsdepartementet, holdt åpnings- og avslutningstale, og deltok på hele arrangementet sammen med andre representanter fra Kommunal- og distriktsdepartementet og representanter fra andre departementer og etater, som Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet og Språkrådet. Statssekretæren takket Ekspertkomiteen og Den rådgivende komité for deres overvåkingsarbeid, som hun sa var viktig i arbeidet med å forbedre norske myndigheters gjennomføring av de to konvensjonene i Norge. Bjørn Olav Megard, ekspedisjonssjef i avdeling for urfolk og nasjonale minoriteter, ga en oversikt over den interne rapporteringsprosessen som Norge gjennomfører for å levere sine rapporter. Elise Cornu, leder for divisjonen for nasjonale minoriteter og minoritetsspråk, og sjefsekretær for de to konvensjonsorganene, takket for arrangementet på vegne av Europarådet og understreket arrangementets betydning som en felles oppfølgingsdialog for funnene fra de to komiteene. Hun takket også norske myndigheter for godt samarbeid i overvåkingsprosessen.

Vesna Crnić-Grotić, medlem av Ekspertkomiteen for Kroatia, takket norske myndigheter for muligheten til å ha en slik diskusjon. Det samme gjorde Oliver Lode, medlem av Den rådgivende komité for Estland, som også understreket hvordan Norges modell for minoritetsbeskyttelse er positiv, og hvordan Den rådgivende komités rolle i dialogen er å legge til rette for en diskusjon mellom minoriteter og myndigheter. Begge hadde deltatt på det koordinerte besøket til Norge i august 2021.

I det som bør fremheves som **god praksis**, ble oppfølgingsdialogen ledet av en ekstern moderator, Bjørn Engesland (tidligere generalsekretær i Den norske Helsingforskomité), og ikke av en representant for myndighetene. Det ble også sørget for tolking mellom norsk og engelsk.

Petter Wille, ytterligere medlem av Den rådgivende komité valgt for Norge, og Pia Lane, medlem av Ekspertkomiteen for Norge, introduserte også kort rammekonvensjonen og minoritetsspråkpakten, med fokus på overvåkingsmekanismer, og forklarte den nylige reformen og innføringen av en konfidensiell dialog før den endelige vedtakelsen av Den rådgivende komités uttalelse der myndighetene kan rette faktiske feil eller komme med avklaringer.

Dialogen var delt inn i tre rundebordsmøter, som er gjengitt i dagsordenen (se vedlegg 2): **Sesjon I Beskyttelse og fremming av minoritetsspråk og -kulturer, herunder revitalisering; Sesjon II Bruk av minoritetsspråk i utdanning; Sesjon III Bekjempe stereotypier mot, og øke bevisstheten om, nasjonale minoriteter.** Hvert rundebordsmøte fulgte den samme strukturen. Først ble de aktuelle anbefalingene fra de to komiteene presentert. Deretter fulgte en presentasjon fra relevante myndigheter av arbeidet som er gjort for å gjennomføre anbefalingene, og en kommentar fra representanter for de nasjonale minoritetene om dette gjennomføringsarbeidet. Etter det var det en generell diskusjon mellom minoriteter, myndigheter og medlemmer av de to komiteene – som til slutt oppsummerte og kom med noen avsluttende refleksjoner om diskusjonene.

Detaljert rapport fra sesjonene

Sesjon I Beskyttelse og fremming av minoritetsspråk og -kulturer (herunder revitalisering)

De to sakkyndige la frem anbefalingene fra hver sin komité.¹ **Vesna Crnić-Grotić** fokuserte på behovet for bærekraftig og forutsigbar støtte til minoritetsspråk, i lys av at frivillige organisasjoner synes det er vanskelig å jobbe på grunnlag av kortsiktige prosjekttilskudd. Hun understreket også at revitalisering av minoritetsspråk krever vedvarende støtte over flere år.

Oliver Loode trakk først frem, før han begynte å forklare anbefalingene under denne sesjonen, en av de underliggende bekymringene Den rådgivende komité har knyttet til mangelen på likestillingsdata, som, etter erfaring andre steder, gjør det vanskelig å utforme og gjennomføre meningsfulle og målrettede politiske tiltak. Samtidig som han anerkjente den historiske sensitiviteten dette punktet kjennetegnes av i mange land i Europa, understreket han at det finnes eksempler på innsamling av likestillingsdata i sensitive sammenhenger som kan tjene som inspirasjon for norske myndigheter.²

Han trakk videre frem Den rådgivende komiténs bekymring for skogfinnemuseet og skogfinnerepresentantenes skuffelse over prosessen så langt med hensyn til dette museet. Selv om myndighetene hadde forklart årsakene til dette under overvåkingsbesøket, var Den rådgivende komité fortsatt bekymret for at skogfinnene ikke ble sikret effektiv deltakelse i denne prosessen. Han forklarte hvor viktig det er at det oppnås delt eierskap til beslutninger som tas, spesielt med hensyn til kulturarven til en gitt nasjonal minoritet og mer generelt bevaring og utvikling av en nasjonal minoritetskultur.

Han redegjorde også for Den rådgivende komiténs funn med hensyn til kvenene/norskfinnene og den interne diskusjonen om hvilket språk det undervises og bør undervises i (kvensk eller finsk), og behovet for å se på språkdynamikken innad i den nasjonale minoriteten. Han understreket at Den rådgivende komité ikke tar stilling til dette i sin uttalelse, da dette skal diskuteres på nasjonalt nivå med effektiv deltakelse fra representanter fra minoriteten. Han forklarte at Den rådgivende komité mener at det ville være gunstig for staten å samle inn og disaggregere data om språkbruk i disse befolkningsgruppene. Han la vekt på at denne prosessen ikke må gå på bekostning av noens minoritetsrettigheter, og at Den rådgivende komité håper at man i årene som kommer, gjennom kontinuerlig dialog vil kunne finne en løsning alle parter kan godta.

Myndighetene, innledningsvis representanter for Kultur- og likestillingsdepartementet, skisserte sine ulike virkemidler for å fremme minoritetsspråk og -kulturer. I ett prosjekt, Den kulturelle skolesekken, reiser 2000 kulturarbeidere rundt til skoler og gjennomfører kunstprosjekter og fører sammen elever og kunstnere; et av de nasjonale kravene i denne forbindelse er fremming av nasjonale minoriteters kultur. Når det gjelder den første anbefalingen fra Ekspertkomiteen, forklarte hun at språkloven sikrer statusen til og beskyttelse

¹ Nærmere bestemt, for minoritetsspråkspakten: Ministerkomiteens anbefaling: 1; anbefalingene fra evalueringsrapporten gjaldt disse punktene: 2.6 (d); 2.5 (a); 2.4 (a + d); 2.2 (d); 2.1 (a, e). Anbefalinger med hensyn til rammekonvensjonen inkluderte anbefalingene 6, 10, 11, 12, 15, 13 fra Ministerkomiteens resolusjonen og punkt 89, 95 og 101 fra den femte uttalelsen.

² Et eksempel er All Ireland Traveller Health Study, <https://www.gov.ie/en/publication/b9c48a-all-ireland-traveller-health-study/>.

Denne studien ble utført av University College Dublin med finansiering fra irske myndigheter. Den ble gjennomført i en kontekst der det tidligere hadde funnet sted urettferdighet, og der mindretallet manglet tillit til myndighetene.

av urfolks- og minoritetsspråk. Loven slår også fast hvilket ansvar ulike deler av offentlig sektor har i denne forbindelse. Hun erkjente at det ikke finnes noen garantier for hvordan dette gjennomføres, men loven innebærer for eksempel at offentlig informasjon på offentlige tjenesters nettsider også skal være på minoritetsspråk. Hun trakk også frem Kulturrådets arbeid med å finansiere utgivelse av litteratur på minoritetsspråk. Det ble også understreket at regjeringen ønsker å styrke allmennkringkasterens plikt til å sende på urfolks- og minoritetsspråk, og at det vil kunne komme lovendringer i dette henseendet.

Statssekretæren i Kommunal- og distriktsdepartementet trakk frem behovet for bærekraftige virkemidler for nasjonale minoriteters organisasjoner, men erkjente vanskelighetene som følge av budsjettbegrensninger i inneværende år. Om kvenene/norskfinnene fortalte hun om hvordan støtten de siste årene hadde økt til 11 millioner kroner, med ekstra støtte til et kvensk språksenter i Børselv, og fire aktive sentre i Troms. Det gis fortsatt støtte til prosjekter i hele landet, men det satses spesielt på Troms og Finnmark. Når det gjelder språkdynamikken i den kvenske/norskfinske minoriteten, forklarte hun at kvensk språk hadde blitt prioritert fordi det er truet og trenger revitalisering.

Et romanesprosjekt for førskolebarn er under utvikling, og et pilotprosjekt for rombarn som skal begynne på skolen høsten 2023, er lansert i 2022, med mål om å styrke disse barnas tospråklige ferdigheter. Romano Kher fortsetter å få støtte til sin medieproduksjon. Når det gjelder romani, er det investert 1,265 millioner kroner i utvikling av en språkapplikasjon, og det er gitt midler til Språkrådet til utvikling av språkverktøy for romani og kvenske språk, fortalte hun.

I diskusjonen snakket en representant for **Norske kveners forbund** om hvordan kvensk språk er truet, og fremhevet organisasjonens forslag til forpliktelser etter minoritetsspråkpaktens del III, som ville gjøre det mulig å få undervisning i språket ikke bare i barnehager, men også i grunnskole, videregående skole og høyere utdanning. Kvenmuseet og Troms museum vil også kunne engasjeres for å bidra til undervisning utenfor de tradisjonelle områdene. Hun beklaget mangelen på kringkasting på kvensk og gruppens avhengighet av sendinger på finsk fra Sverige. Behovet for lærerutdanning ble også understreket; slik utdanning må stimuleres av regjeringen ved å styrke lokale språksentre ytterligere. Regjeringen, uttalte hun, kan noen ganger måtte overstyre lokalsamfunn der kvensk ikke blir tildelt ressurser; uten slike positive tiltak vil ikke språket bli reddet. Hun uttalte også at forskning på kvensk språk ville være kjærkomment.

Representanter for romanifolket/taterne fra Taternes Landsforening understreket at minoriteters mulighet til å revitalisere språket sitt er avhengig av statens vilje til å hjelpe dem. Siden det ikke er noen minoritetsmedier i Norge, er denne hjelpen begrenset, forklarte de. De ønsket velkommen anbefalingene fra komiteene om å sørge for bærekraftig finansiering for å bevare språket. Til slutt understreket de at gruppen historisk har vært utsatt for assimilering, og at denne assimileringen fortsatt har konsekvenser for bruken av språket i offentligheten.

Kvensk Finsk Riksforbund pekte på det var behov for en menneskerettighetstilnærming snarere enn en språkrettighetstilnærming. Han trakk frem tall organisasjonen hans hadde samlet inn, som viste at flertallet av elevene lærer finsk, ikke kvensk på skolen. Dette skyldes delvis mangelen på lærere i kvensk, noe som igjen skyldes en bredere mangel på kunnskap om språket. Han uttalte videre at det er mer splittende å fokusere på ett språk fremfor et annet enn å følge en felles tilnærming.

Skogfinneforeningen opplyste at problemet med museet fortsatt ikke var løst. Til tross for budsjettbevilgninger til organisasjonen og museumsprosjektet er det fortsatt ingen planer om å involvere representanter for skogfinnene, og museet skal fortsatt være organisatorisk underlagt et større, «mainstream» museum. Representanten spurte om det virkelig var i storsamfunnets interesse å kontrollere et museum for skogfinnenes kultur. Han forklarte også at ett enkelt regionmuseum ikke vil dekke hele skogfinnenes historie, da skogfinnene har vært til stede over hele Østlandet – så regionmuseet vil ikke engang ha kompetanse til å lage utstillinger om skogfinnenes historie.

Som svar på noen av disse bekymringene forklarte **statssekretæren** at mangel på folk til å undervise eller være ressurspersoner for språkene var en stor utfordring, og at myndighetenes fokus må være på å øke antallet språkbrukere. Også språksentrene hemmes av det lave antallet kvenske språkbrukere i sitt arbeid.

Om kvensk og finsk forklarte hun videre at de to språkene ikke kan sammenlignes, da kvensk ikke har ressurser eller en stat der språket snakkes (som også kan være en kilde til læremidler, ressurser og medier). Tallene Kvensk Finsk Riksforbund viste til, viser tvert imot at systemet fungerer – på grunn av retten nedfelt i opplæringsloven til å velge undervisning i finsk. Hun understreket til slutt at det er politisk vilje til å beskytte og fremme kvensk språk, men at det lave antallet språkbrukere gjør det vanskelig å gjennomføre ytterligere tiltak.

Representanten fra **Kultur- og likestillingsdepartementet** beklaget den gjensidige manglende lydhørheten som hadde utviklet seg mellom partene, og sa at det ikke er en konstruktiv tilnærming å reise tvil om andres motiver. Også de understreket at den politiske viljen er der, til og med ledsaget av midler, noe som vil bety at museet åpner i 2024. De understreket behovet for at museene samler ressurser og kompetanse i en situasjon med begrensede budsjetter, og at mange museer sliter med å få endene til å møtes.

Skogfinnernes representanter tok igjen ordet for å forklare at de fra sitt perspektiv har samarbeidet siden 1970-tallet basert på felles kunnskap, og overlatt skogfinnesaker til minoriteten selv. De er enige med myndighetene om byggeprosjektene, fordi dette er et godt initiativ som de ønsker å være en del av. Men når det gjelder det faglige samarbeidet ved museet, er de ikke enige, og dette må diskuteres mer, spesielt hvis dette er en forutsetning for å motta tilskuddet. De kritiserte myndighetenes tilnærming, som setter museenes strukturpolitikk over nasjonale minoriteters interesser; en lang historie med assimilering og med å bli frarøvet sin historie gjør at minoriteten reagerer på dette ved å utvikle en mistillit til myndighetene.

Kvensk Finsk Riksforbund bestred statssekretærens påstand om at statistikk viser at folk ønsker å lære finsk, og mente at kvensk og finsk burde ses på som to varianter av samme språk. Han uttalte at den eneste måten for ham å se kvensk meningsfylt fremmet på, er ved å gjøre det til et del III-språk under minoritetsspråkpakten.

Norske kveners forbund tok opp mangelen på likestillingsdata; de var aldri blitt spurt om de var kvener, så det foreligger ingen tall. De oppfordret myndighetene til å møte representanter for de tre truede språkene (kvensk, romani og romanes) for å utvikle verktøyene som trengs for å redde disse språkene. Det er også behov for ressurser, og forskning, for å støtte elever som velger kvensk.

En annen representant for **Taternes Landsforening** beklaget assimileringshistorien og mangelen på ressurser til å revitalisere romani, og understreket hvor stor innsats som må til for å gjennomføre en slik revitalisering.

I sine avsluttende bemerkninger i denne sesjonen understreket **statssekretæren** at myndighetene gjerne sørger for opplæring i finsk, men at kvensk i 2005 ble definert som separat fra finsk og som del II-språk med hensyn til minoritetsspråkpakten. Hun gjentok at tallene fra Kvensk Finsk Riksforbund ikke gjenspeiler virkeligheten, da det ikke er noe «reelt valg» mellom de to språkene, da det er relativt få steder hvor man kan velge kvensk i praksis.

Som avslutning på sesjonen understreket **Vesna Crnić-Grotić** sterkt at Europarådets instrumenter ikke bør brukes til å skape eller fremme splittelse i samfunnet, og at det ikke bør skapes et inntrykk av at det tas fra én gruppe for å gi til en annen. Hun understreket at det trengs 35 forpliktelser til minoritetsspråkpaktens del III; en flytting av kvensk fra del II til del III vil med andre ord kreve grundige overveielser og ressurser. Revitalisering av språk handler om å bringe språket tilbake til dem som har mistet det, men en slik revitalisering krever en dedikert infrastruktur og befolkning. Når det gjelder erfaringer, nevnte hun erfaringene fra Man (inkludert i rapporten om Storbritannia) og revitaliseringen av mansk der over mange år, samt erfaringene fra skotsk-gælisk, som har gått igjennom en lignende prosess. Hun trakk også frem behovet for positive insentiver for at folk skal bli barnehagelærere.

Oliver Loode gjentok poenget om misbruk av Europarådets virkemidler for å skape splittelse. Han forklarte også at de to konvensjonene har forskjellige tilnærminger. Mens minoritetsspråkpakten beskytter språkene, beskytter rammekonvensjonen medlemmer av nasjonale minoriteter. Konkret er det dermed slik at mens

kvensk språk er dekket av minoritetsspråkpakten (og finsk ikke er det), er den kvenske/norskfinske minoriteten beskyttet av rammekonvensjonen. Dermed er språkene de snakker, beskyttet, i den grad de faktisk snakkes av den nasjonale minoriteten. Dette betyr at både finsk og kvensk kan være viktige elementer i den nasjonale minoritetens kultur, i henhold til rammekonvensjonens artikkel 5 og andre artikler. Han utdypet videre at dette ikke bør være et nullsumspill der noen vinner og noen mister tilgangen til minoritetsrettigheter.

Sesjon II Bruk av minoritetsspråk i utdanning³

Oliver Loode introduserte Den rådgivende komiténs anbefalinger om bruk av minoritetsspråk i utdanning. Han trakk frem den gode situasjonen når det gjelder rettsvern, og den gode praksisen ved Romano Kher. En spesiell barriere som ble trukket frem, var mangelen på norskkunnskaper, som kan gjøre at noen romske familier kvier seg for å sende barnet sitt i barnehagen, og som gjør at skoleresultatene blir dårligere generelt. Derfor har Den rådgivende komité, også basert på praksis andre steder i Europa, anbefalt å opprette en tospråklig barnehage der barna fritt kan snakke minoritetsspråket og samtidig bli bedre i statens språk. Når det gjelder kvenene/norskfinnene, var Den rådgivende komité opptatt av at viktige tjenester som barnehager er avhengig av prosjektilskudd, noe som bidrar til usikkerhet når det gjelder kontinuiteten i disse tjenestene. Behovet for å lære av samiske erfaringer og gi elevene insentiver til å fortsette å lære kvensk etter 8. klasse ble også understreket.

Vesna Crnić-Grotić fokuserte på behovet for bærekraftig lærerutdanning for kvensk, utfordringene med å rekruttere lærere og at det på videregående skole er få elever som velger kvensk som andrespråk, fordi dette ikke gir ekstra studiepoeng ved opptak til høyere utdanning. Det er også et problem at kravene for å komme inn på lærerutdanningene, kan være for strenge til at medlemmer av tallmessig mindre nasjonale minoriteter har reell tilgang til lærerutdanning. Hun trakk også frem hvordan revitalisering og promotering av mindre brukte minoritetsspråk kan oppnås gjennom positive tiltak i uformell og formell utdanning. Hun understreket også at bærekraftig støtte til barnehager og språkreir er hjørnesteiner i utdanningssystemet. Hun understreket avslutningsvis Ekspertkomiteens bekymring over fraværet av undervisning i romani.

Representanter for **Kunnskapsdepartementet** opplyste at det er nedsatt en arbeidsgruppe med Utdanningsdirektoratet og Språkrådet som skal legge til rette for undervisning i romani. De understreket at samarbeid med minoriteter er viktig, og at den gode praksisen ved Romano Kher hadde vært mulig takket være et godt samarbeid med den romske minoriteten.

Når det gjelder opptaket til lærerutdanningene, opplyste de at reglene hadde endret seg siden besøket i august 2021; det er nå krav om karakteren 30, mot 40 tidligere. Det er ventet at dette vil gjøre 2000 flere søkere kvalifisert for lærerutdanning. I tillegg kan alle som velger kvensk eller andre minoritetsspråk på universitetet, få inntil 50 prosent av studielånet slettet. Det er også utviklet tilskuddsordninger som gjør at førskole- og grunnskolelærere kan gis studiepermisjon for å kvalifisere seg som kvensklærere. I Troms og Finnmark er det bevilget kr 800 000 til kvenske barnehager, og håpet er at søkertallene vil øke heretter.

De informerte også om positive insentiver, som en film om nytten av å lære kvensk, tiltak for å motvirke frafallet av kvenske elever og motivasjonsmidler til kvensk og finsk.

Den tospråklige barnehagen ved Romano Kher er et utmerket eksempel. Barnehagen vil også tilby transporttjenester, slik at familier kan sende barna sine til barnehagen uten økonomisk belastning, og den vil utvide inntaket og dekke to akademiske år.

Til slutt sa de, når det gjelder romani, at de var i en tidlig fase med utarbeidelse av en plan for språket i utdanning.

³ For minoritetsspråkpakten: Ministerkomiteens anbefaling, punkt 2 og 3; COMEX-rapport, anbefalinger: 2.6 (a + c), 2.5 (a + c), 2.4 (a + c), 2.3 (b + c), 2.2 (b + c + d), 2.1 (b, c, d); uttalelsen fra Den rådgivende komité og Ministerkomiteens resolusjon, punkt 3, 5, 13.

Norske kveners forbund understreket på sin side behovet for å bli flinkere til å bruke eksisterende språkbrukere som ressurspersoner som kan reise rundt i lokalsamfunn. De understreket imidlertid hvor mye av den fremgangen som har funnet sted med hensyn til kvensk, som kan tilskrives frivillige.

Kvensk Finsk Riksforbund argumenterte med at språkveir ikke er tilstrekkelig for å lære kvensk ordentlig, og at 800 000 kroner ikke var tilstrekkelig, med tanke på hvor stort Troms og Finnmark er. De foreslo at trespråklig opplæring burde generaliseres, som i Kautokeino og Karasjok.

Representanter for romanifolket/taterne beklaget at språket deres ikke blir prioritert, fordi de i denne saken ikke har så mye å si som andre grupper. De fortalte at de som snakker romani, gjerne er oppe i årene, og at endringene i kravene til søkere til lærerutdanningen ikke vil gi noen fordeler for dem. Ved å etablere en slags «kunnskapsbank» vil man kunne utnytte kompetansen til disse eldre romanitalende ved at de kan undervise sammen med kvalifiserte lærere i skolen.

De understreket videre at prosjektmidler ikke var tilstrekkelig for å styrke opplæring i minoritetsspråk, og at det er behov for en bredere innsats. Et språksenter for romanes og romani vil være ett forslag for å samle disse språkbrukeren og fokusere innsatsen, slik det er gjort for kvensk.

Vesna Crnić-Grotić ønsket lempingen av kravene for å komme inn på lærerutdanningene velkommen, men understreket behovet for tålmodighet. Hun tok opp problemstillingen om hvorvidt romani- og romaneslærere må være fra minoritetene selv, og foreslo at også andre kunne trekkes inn. Språkveir er også en veldig positiv måte å bringe sammen gamle og unge på, ved at de unge oppmuntres til å ta med seg språket hjem til foreldrene sine, slik at kunnskapen om språket øker.

Oliver Loode beklaget at det ikke var noen representanter for romene til stede til å kommentere uttalelsene fra myndighetene. Han ønsket imidlertid utviklingen ved Romano Kher forsiktig velkommen, som gjennomfører anbefalingen fra Den rådgivende komité. Han uttrykte også begeistring for ideen om et språksenter for romani og romanes, et konkret forslag han mente myndighetene kunne fremme.

Sesjon III Bekjempe stereotypier mot, og øke bevisstheten om, nasjonale minoriteter⁴

Oliver Loode trakk frem den lange rekken gode praksiser Norge har på dette området, og som Den rådgivende komité mente kunne utvides til andre nasjonale minoriteter. Spesielt syntes veiviserprosjektet å ha vært en svært positiv opplevelse for den jødiske nasjonale minoriteten og samene. Prosjektet syntes også å være en relativt enkel og effektiv måte å øke bevisstheten om nasjonale minoriteter på i samfunnet, og et middel til aktivt å engasjere unge mennesker som tilhører nasjonale minoriteter.

Den rådgivende komité anbefalte også å utvikle en handlingsplan mot antisiganisme etter mønster av handlingsplanene mot antisemittisme og hat mot muslimer. Dette ble også gjort i lys av rapportene om den antisiganismen romene og romanifolket/taterne står overfor, og i lys av Den rådgivende komités erfaringer fra andre kontraherende parter, der slike planer har vært vellykkede og tydelig demonstrert statens vilje til å eliminere denne spesifikke formen for rasisme.

Den manglende tilliten mellom romanifolket/taterne og myndighetene var også noe Den rådgivende komité var opptatt av, og komiteen har også andre steder funnet at en slik situasjon må håndteres med aktive grep fra myndighetene, i tett samarbeid med et bredt spekter av minoritetsrepresentanter. Endelig var det lave informasjonsnivået om nasjonale minoriteter i allmennkringkastingen bekymringsfullt, og siden mediene er et sentralt verktøy for å informere majoriteten om minoriteters kulturer, identitet og anliggender, ba Den rådgivende komité myndighetene om å samarbeide med NRK for å styrke slike programmer.

Vesna Crnić-Grotić understreket hvor viktig et klima med toleranse og interkulturell dialog er for at minoritetsspråk skal blomstre i samfunnet, og forklarte dermed anbefalingene fra Ekspertkomiteen i denne

⁴ Anbefalinger fra Ministerkomiteens resolusjonen om rammekonvensjonen: 1, 2, 8, 10, 12, se også punkt 136 i Den rådgivende komité's femte uttalelse, mht. minoritetsspråkspakten anbefaling 2.4, a + b og 2.5 a + b i den åttende evalueringsrapporten.

forbindelse. Hun gjentok også at programmer og kunnskap om nasjonale minoriteter og minoritetsspråklige i samfunnet kan øke antall språkbrukere ved å skape interesse og kunnskap om språkene.

Kultur- og likestillingsdepartementet snakket om handlingsplanen mot rasisme, som inneholder 50 tiltak mot rasisme og suppleres av to konkrete handlingsplaner: én mot antisemittisme og én mot hat mot muslimer. I tillegg bør strategien mot hatefulle ytringer styrkes til også å fokusere på hatefulle ytringer på nett. De understreket at Norge er anerkjent internasjonalt for sitt arbeid mot hatefulle ytringer. Når det gjelder interkulturell dialog, informerte de om en finansieringsstrøm på 19,6 millioner kroner som skal fremme mangfold og gi støtte til ofre for hatefulle ytringer. De minnet også om data samlet inn av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter om holdninger til jøder, muslimer og romer.

Statssekretæren hilste velkommen Den rådgivende komité's funn om ordningen for den kollektive oppreisningen til romanifolket/taterne. Hun forklarte at de vil fortsette å fremme forsoning og bygge tillit, men at dette må være gjensidig. Romanifolket/taternes deltakelse sikres gjennom Kontaktforum og andre møter der organisasjonene kan fremme sine synspunkter. Hun pekte på at romanifolket/taterne er representert i utvalget i Kulturrådet som forvalter tilskuddsordningen, og at man har laget en bevisstgjøringskampanje for å sikre at romanifolk/tatere er klar over ordningen. Hun understreket at det også er viktig å møte andre medlemmer av miljøene enn dem som er representert i organisasjonene.

Når det gjelder antisiganisme, merket hun seg anbefalingen fra Den rådgivende komité, men opplyste at det ennå ikke er tatt noen beslutning om hvorvidt det skal utarbeides en slik plan, fordi det generelle målet er å strømlinjeforme planene og ikke lage egne sett av tiltak for ulike religiøse grupper og minoriteter.

En **representant for skogfinnene** tok på dette tidspunktet ordet for å ta opp en sak som var omtalt i Den rådgivende komité's uttalelse under [artikkel 11](#), om personnavn. Han forklarte at han ikke kan ta tilbake sine forfedres etternavn, siden de som har dette navnet og bor i Norge, i realiteten har vetorett mot dette.

En representant for **Taternes Landsforening** beklaget at de romske representantene ikke har deltatt i dialogen. Hun mente videre at det ikke har funnet sted forsoning ennå, og viste til rapporten fra Telemarksforskning som viser at kompensasjonen blir gjennomført uten full deltakelse fra de nasjonale minoritetene, da disse ikke hadde noen mulighet til å påvirke beslutninger. Det er snarere staten som bestemmer hvordan denne kulturen skal beskyttes. Hun uttrykte ønske om at ansvaret for den kollektive oppreisningen ble gitt tilbake til minoritetsgruppen. Hun sa seg også litt uenig med Den rådgivende komité's anbefaling, som hun mente antyder at minoritetsorganisasjonene ikke har tillit til hverandre, noe som ikke stemmer. De man ikke har tillit til, er myndighetene, sa hun.

Når det gjaldt antisiganisme og antinomadisme, beklaget representanter for romanifolket/taterne regjeringens standpunkt, som de mente antydte at dette ikke er et problem. De mente at de tvert imot sto overfor slik diskriminering; særlig opplever de som lever et nomadisk liv, slik diskriminering i møte med barnevernet. I denne forbindelse er det også viktig å legge til rette for skolegang for barn med en nomadisk livsstil. De rapporterte også at noen offentlige uttalelser fra myndighetene hadde antydte at assimileringspolitikken stoppet i 1945, mens den faktisk pågikk lenger. Til slutt sa hun at en app for å rapportere forekomst av hatefulle ytringer og rasisme ville vært kjærkomment, da de som tilhører nasjonale minoriteter, kanskje ikke vet hvem de skal rapportere slike hendelser til.

Representanter fra **Kvensk Finsk Riksforbund** uttalte at medbestemmelse for nasjonale minoriteter var avgjørende for at minoritetene skulle kunne ivareta sine interesser.

Statssekretæren svarte at «usynliggjøring» er en form for diskriminering, og at de ville se på hvordan man kan øke kunnskapen om nasjonale minoriteter. Hun svarte også representanten for romanifolket/taterne at de offisielle politikkdokumentene om forsoning og kommisjonens rapport fant at assimileringspolitikken pågikk frem til 1980-tallet.

Europarådets representanter viste også til relevante anbefalinger vedtatt av Ministerkomiteen.⁵

Oliver Loode avsluttet sesjonen med å understreke at det for Den rådgivende komité ikke var viktig med en egen handlingsplan i seg selv; det som var viktig, var at antisiganismen effektivt blir håndtert, enten det skjer gjennom konkrete tiltak i en annen plan eller innenfor en egen plan. Slik sett er det fra Den rådgivende komité side en forventning om resultater, ikke metoder. Han uttrykte også en viss beklagelse over at situasjonen med hensyn til den kollektive oppreisningen til romanifolket/taterne fortsatte å skape gnisninger.

Avslutning

Oliver Loode og **Vesna Crnić-Grotić** takket departementet for deres koordinering av arrangementet og minoritetene for deres kontinuerlige innsats for å forbedre situasjonen. De understreket spesielt hvor nyttige skyggerapportene hadde vært i overvåkingen av Norges gjennomføring av de to konvensjonene i forrige syklus, og håpet at det ville komme slike rapporter også i den sjette og niende overvåkingssyklusen, som starter i 2025. De oppsummerte med at det var blitt delt mange gode ideer i dag, og at det var opp til myndighetene i samarbeid med minoritetene å prøve ut og gjennomføre noen av disse ideene.

Statssekretæren takket alle deltakerne for aktiv deltakelse og Europarådet for at de kom til Oslo og redegjorde nærmere for anbefalingene og begrunnelsen for anbefalingene. Hun hadde spesielt merket seg behovet for å utdanne fagpersoner med kompetanse i minoritetsspråk og for å få elevene til å fortsette med minoritetsspråket, særlig kvensk, etter 8. klasse. Hun minnet også på at dette ville inngå i utarbeidelsen av midtveisrapporten for minoritetsspråkpakten om gjennomføringen av anbefalingene om umiddelbare tiltak fra forrige evalueringsrapport.

⁵ Se Ministerkomiteens anbefaling [CM/Rec\(2020\)2](#) til medlemsstatene om inkludering av romers og/eller reisendes historie i skolers læreplaner og undervisningsmateriell, som ble vedtatt 1. juli 2020, og Ministerkomiteens [anbefaling CM/Rec\(2022\)5](#) til medlemsstatene om formidling av minnet om Holocaust og forebygging av forbrytelser mot menneskeheten, som ble vedtatt 17. mars 2022.

Vedlegg

Dagsorden

Oppfølgingsarrangement

24. november 2022, kl. 09.00–16.00

Ingeniørenes Hus, Kronprinsens gate 17

08.30 Ankomst/registrering

09.00 Åpning

Sesjon I Beskyttelse og fremming av minoritetsspråk og -kulturer, herunder revitalisering

09.30 Presentasjon av anbefalingene

Ved eksperter og representanter fra Europarådet

09.40 Oppfølging av anbefalingene

Ved representantene fra departementene

10.00 Kommentarer til anbefalingene

Ved representanter for de nasjonale minoritetene

10.20 Diskusjon

10.35 Pause

10.40 Veikart for gjennomføring

Ved eksperter fra Europarådet

11.00 Pause/lunsj

Sesjon II Bruk av minoritetsspråk i utdanning

12.00 Presentasjon av anbefalingene

Ved eksperter og representanter fra Europarådet

12.10 Oppfølging av anbefalingene

Ved representantene fra departementene

12.30 Kommentarer til anbefalingene

Ved representanter for de nasjonale minoritetene

12.50 Diskusjon

13.05 Pause

13.10 Veikart for gjennomføring

Ved eksperter fra Europarådet

Sesjon III Bekjempe stereotypier mot, og øke bevisstheten om, nasjonale minoriteter

- 13.45 Presentasjon av anbefalingene
Ved eksperter og representanter fra Europarådet
- 13.55 Oppfølging av anbefalingene
Ved representantene fra departementene
- 14.15 Kommentarer til anbefalingene
Ved representanter for de nasjonale minoritetene
- 14.35 Diskusjon
- 14.50 Pause
- 14.55 Veikart for gjennomføring
Ved eksperter fra Europarådet
- 15.20 Avslutning
- 16.00 Programmet avsluttes